

КОНФЕРЕНЦІЯ

ВЕТЕРАНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ КАПІТАЛ:

*ВІД БОЙОВОГО БРАТЕРСТВА ДО
УЧАСТІ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ТА
ПАРТІЙНІЙ РОЗБУДОВІ*

ПРОГРАМА

Ветеранський політичний капітал: від бойового братерства до участі у державотворенні та партійній розбудові

ГО „Центр безпекових досліджень «СЕНСС»

Event RA03226006/BM26-AA-005

29 червня 2026,

м. Київ, готель “Radisson Blu”, вул. Ярославів Вал, 22, з 09.30 до 17.00

29 червня

09.00-09.30

Реєстрація учасників та вітальна кава

09.30-10.00

Вступне слово

UKR

Д-р Ян Філіпп Вольберн, Заступник Директора
Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні

Д-р Вадим Черниш, Голова Керівної ради Центру безпекових
досліджень «СЕНСС»

Модератор конференції:

Вікторія Вороніна, виконавчий директор Центру безпекових
досліджень “СЕНСС”

10.00-11.30

Панельна дискусія 1:

UKR

Роль ветеранів у зміцненні демократії та політичному представництві

Дискусія присвячена переходу від військової ієрархії до демократичного лідерства. Учасники проаналізують, як цінності, загартовані на фронті, можуть стати основою для нового суспільного договору та якісного представництва інтересів на національному та місцевому рівнях

- Ветерани як гаранти демократичних цінностей та національної ідентичності.
- Еволюція від «військової згуртованості» до «громадянської відповідальності».
- Механізми легітимного представництва інтересів ветеранської спільноти на державному та місцевому рівнях.
- Збереження національної ідентичності та цінностей визвольної боротьби через інституційну участь.

Модератор:

Софія Серета, авторка книги «Ще одне життя» про українських військовослужбовців, які зазнали важких поранень, але продовжили свій бойовий шлях або ж по-новому знайшли себе в цивільному житті.

Спікери:

Юрій Гудименко, ветеран, голова Громадської антикорупційної ради при Міністерстві оборони, політичний діяч, лідер Руху «Демократична Сокира», автор книги «Історії та війни».

Івона Костина, співзасновниця Veteran Hub.

Дмитро Шатровський, ветеран, голова Громадської ради при Міністерстві у справах ветеранів України.

Дмитро Фінашин, ветеран, радник Міністра внутрішніх справ України з питань ветеранської політики, лейтенант батальйону оперативного призначення ім. Героя України генерал-майора С.Кульчицького Національної гвардії України.

Соломія Бобровська, народний депутат України, членкиня Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки.

11.30-12.00

Кава-пауза

12.00 -13.00

Панельна дискусія 2. Політична партія як інструмент змін: від громади до Брюсселя

UKR

Партія — це не лише назва, а і складний механізм впливу на життя країни. Панель присвячена професійному підходу до партійного будівництва: від управління осередком в громаді до роботи з інституціями ЄС та політичними об'єднаннями його країн-членів.

- Роль українських партій у процесі євроінтеграції та важливість співпраці з Європейським Парламентом, політичними об'єднаннями та партіями країн-членів ЄС, механізми такої співпраці. Виклики та можливості формування політики на європейському, національному та місцевому рівнях.
- Хто здійснює контроль за діяльністю партій (фінансовий, правовий, етичний) та які компетенції необхідні для ефективного керівництва партійною структурою.
- Структура партії «зсередини»: від формування ідеології та команди до використання сучасних виборчих технологій.

Модератор:

Д-р Вадим Черниш, голова Керівної Ради Центру безпекових досліджень «СЕНСС», Міністр з питань тимчасово окупованих територій та ВПО України (2016-2019).

Спікери:

Марія Іонова, народна депутатка України, членкиня Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, співзасновниця Українського Жіночого Конгресу.

Ольга Коцюрuba, старша радниця з правових питань Громадської мережі “ОПОРА”

Д-р Євген Магда, професор Національного університету “Київський авіаційний інститут”, голова ГО “Інститут світової політики”

Максим Колесніков, політичний консультант, експерт з партійного будівництва, консалтингова компанія K&KGroup

13.00-13.45

Кава-пауза

13.45-15.00

Панельна дискусія 3:

UKR/HRV/ENG/ALB

Шлях від сил оборони до політичних інституцій: досвід Західних Балкан

Панель пропонує порівняльний аналіз успішних кейсів трансформації колишніх військових у державних діячів у країнах зі схожим післявоєнним контекстом.

- Досвід Хорватії: роль ветеранів у процесах євроінтеграції та розбудови інституцій безпеки.
- Аналіз кейсу Косово: трансформація визвольних рухів у системні політичні партії.
- Досвід Боснії та Герцеговини: роль ветеранів у розбудові державних інституцій.
- Уроки для України: як зберегти єдність спільноти під час переходу до конкурентної політики.

Модератор:

Олександр Левченко, посол України в Республіці Хорватії (2010—2017), посол України в Боснії та Герцоговині (2011—2017), радник Міністра з питань тимчасово окупованих територій (2017-2019), радник Міністра у справах ветеранів (2019-2023)

Спікери:

Мато Франічевич, політик, ветеран війни, полковник; депутат Федерації Боснії і Герцеговини (2002-2010), в депутат загальнодержавного парламенту БіГ (2010-2014); перший заступник міністра зовнішньої торгівлі та економічних відносин БіГ (2015-2019).

Антон Чуні, депутат, ветеран Косовської визвольної армії (UÇK/KLA), колишній Міністр оборони Косово (2020–2021), член Парламентського комітету з питань внутрішніх справ, безпеки та нагляду за Силами безпеки Косово (2010-2017); член Парламентського комітету з питань нагляду за Розвідувальною службою Косово (2017-2019), віце-президент партії LDK (Lidhja Demokratike e Kosova).

Джафер Гаші, ветеран Косовської визвольної армії (UÇK/KLA), мер муніципалітету Обіліч (2013-2025), засновник компанії «Katana», що спеціалізується на послугах та товарах для сфери безпеки та оборони.

Мільєнко Вахтаріч, ветеран, колишній заступник директора Хорватського центру з протимінної діяльності; радник з питань протимінної діяльності в межах Програми ОБСЄ з підтримки України.

15.00-16.00

Панельна дискусія 4. Виклики та можливості політичної участі ветеранів: стратегічний погляд

Завершальна панель присвячена аналізу складного середовища, в якому доведеться працювати ветеранам-політикам. Дискусія охопить питання суспільно-політичної відповідальності, міжнародного права з урахуванням пост-воєнного досвіду Балкан, етики та захисту репутації ветеранської спільноти

- Діяльність політичних сил у постконфліктний період та запит суспільства на нову якість управління.
- Римський статут та Міжнародний кримінальний суд — як юридична грамотність захищає репутацію ветерана та партії.
- Захист від маніпуляцій: Як запобігти використанню військових перемог іншими політичними гравцями та зберегти свою незалежність.
- Дорожня карта успіху: перетворення ветеранського активізму на стабілізуючий фактор української демократії та безпеки

Модератор:

Д-р Богдан Бондаренко, викладач кафедри конституційного права ННІ КНУ; експерт з конституційного права та безпеки, бойовий медик 2022-2024.

Спікери:

Надія Стефанів, суддя Верховного Суду України, Президентка Всеукраїнської асоціації жінок-суддів Великої Палати.

Богдан Кротевиц, радник Міністра внутрішніх справ України, колишній начальник штабу 12-ї бригади Національної гвардії України «Азов», захисник Маріуполя.

Олександр Бакумов, народний депутат України, голова підкомітету з питань кримінального законодавства та протидії злочинності Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, доктор юридичних наук, учасник російсько-української війни.

16.00-16.30

Заклучні слова, відкритий мікрофон

UKR

16.30-17.00

Кава та мережування

All Information may be subject to change

**БУДЬ ЛАСКА, ПРОЙДІТЬ
ОПИТУВАННЯ ДО
ПОЧАТКУ НАШОГО
ЗАХОДУ**

Ян Філіпп Вольберн

Заступник Директора
Представництва Фонду
Конрада Аденауера в Україні

Вадим Черниш

Голова Керівної ради Центру
безпекових досліджень
«СЕНСС», Міністр з питань
тимчасово окупованих
територій України (2016-
2019)

Софія Серeda

Журналістка BBC Україна,
авторка книги «Ще одне
життя» про українських
військовослужбовців

Юрій Гудименко

Голова Громадської
антикорупційної ради про
Міністерстві оборони, лідер
руху «Демократична
Сокира», ветеран

Івона Костина

Голова правління та
співзасновниця
всукраїнської організації
Veteran Hub

Дмитро Шатровський

Голова Громадської ради при
Міністерстві у справах
ветеранів України, ветеран

Дмитро Фінашин

Радник Міністра внутрішніх
справ України з питань
ветеранської політики,
ветеран

Соломія Бобровська

Народний депутат України,
членкиня Комітету ВРУ з
питань національної безпеки,
оборони та розвідки

Максим Колесніков

Політичний консультант,
експерт з партійного
будівництва, консалтингова
компанія K&KGroup

Євген Магда

Політолог, професор
Національного університету
"Київський авіаційний
інститут", голова ГО "Інститут
світової політики"

Олександр Левченко

Дипломат, посол України в Хорватії, в Боснії і Герцеговині (2010-2017)

Мато Франічевич

Політик, ветеран війни, полковник (Боснія і Герцеговина)

Антон Чуні

Депутат, ветеран Армії Визволення Косова (УÇК/КЛА), Міністр оборони Косово (2020–2021) (Косово)

Джафер Гаші

Ветеран Армії Визволення Косова (УÇК/КЛА), мер муніципалітету Обіліч (2013-2025) (Косово)

Мільєнко Вахтаріч

Радник з питань протиміної діяльності в межах Програми ОБСЄ з підтримки України, ветеран

Марія Іонова

Членкиня Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва

Ольга Коцюруба

Старша радниця з правових питань Громадської мережі «ОПОРА»

Богдан Бондаренко

Викладач кафедри конституційного права ННІ КНУ

Надія Стефанів

Суддя Великої Палати Верховного Суду України, Президентка Всеукраїнської асоціації жінок-суддів

Богдан Кротевич

Радник Міністра внутрішніх справ України, начальник штабу 12-ї бригади Національної гвардії України «Азов» (2021-2025), захисник Маріуполя

Вікторія Вороніна

Виконавчий директор Центру безпекових досліджень "СЕНСС"

Олександр Бакумов

Голова підкомітету з питань кримінального законодавства та протидії злочинності Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності

Панельна дискусія 2. Шлях від сил оборони до політичних інституцій: досвід Західних Балкан

Панель пропонує порівняльний аналіз успішних кейсів трансформації колишніх військових у державних діячів у країнах зі схожим післявоєнним контекстом. Експерти з Балкан поділяться досвідом інтеграції ветеранських рухів у політичну систему в умовах євроінтеграційного курсу.

МАТЕРІАЛИ ДО ПАНЕЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ 2

Загальний огляд конфлікту В ЮГОСЛАВІЇ

Після Другої світової війни була створена Соціалістична Федеративна Республіка Югославія, до складу якої входили шість республік: Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Сербія, Чорногорія та Північна Македонія. Країна також включала два автономні краї у складі Сербії – Косово та Воєводину.

Федерація об'єднувала численні етнічні та релігійні групи: сербів, хорватів, босняків, словенців, македонців, албанців та інші народи. Відносну стабільність забезпечувала політична система, побудована навколо авторитету президента Йосипа Броз Тіто.

Після його смерті у 1980 році почали загострюватися економічні проблеми: інфляція, безробіття, зовнішня заборгованість та нерівномірний розвиток республік. Одночасно посилились націоналістичні рухи. Особливо важливу роль відіграло зростання сербського націоналізму під керівництвом Слободана Мілошевича, який виступав за посилення централізації федерації та захист сербського населення за межами Сербії.

Натомість політичні еліти Словенії та Хорватії дедалі активніше підтримували ідею незалежності та переходу до демократичної моделі розвитку.

ПОЧАТОК РОЗПАДУ ЮГОСЛАВІЇ

У червні 1991 року незалежність проголосили Словенія та Хорватія. Югославська народна армія спробувала відновити контроль над Словенією, що призвело до короткої Десятиденної війни. Через відносну етнічну однорідність Словенії конфлікт швидко завершився.

Війна в Хорватії (1991-1995)

Зруйнований Вуковар

Набагато складнішою була ситуація в Хорватії, де проживала значна сербська меншина. Після проголошення незалежності країни у 1991 році частина місцевих сербів за підтримки керівництва Сербії та Югославської народної армії виступила проти виходу Хорватії зі складу федерації. На територіях із переважно сербським населенням було проголошено самопроголошену Республіку Сербська Країна, яка не була визнана міжнародною спільнотою.

Конфлікт супроводжувався масштабними бойовими діями, облогою міст, етнічними чистками та масовими порушеннями прав людини з обох сторін. Одним із символів війни стала тримісячна облога міста Вуковар у 1991 році, яка завершилася його захопленням югославськими та сербськими силами. Після падіння міста було вчинено низку воєнних злочинів, зокрема масове вбивство хорватських військовополонених і цивільних на фермі Овчара. Значних руйнувань зазнали також інші населені пункти, включно з історичним центром Дубровника.

У 1992 році за посередництва ООН було досягнуто припинення вогню та розгорнуто миротворчу місію UNPROFOR, однак окремі бойові дії тривали ще кілька років. Переломною подією стала хорватська військова операція «Буря» (Oluja) у серпні 1995 року, під час якої урядові сили відновили контроль над більшою частиною території Республіки Сербська Країна. Операція фактично завершила війну, однак супроводжувалася масовим виїздом сербського населення та подальшими звинуваченнями у воєнних злочинах, які згодом стали предметом розгляду Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії.

Остаточне врегулювання конфлікту відбулося після підписання Дейтонських мирних угод у листопаді 1995 року та мирної реінтеграції Східної Славонії до складу Хорватії у 1998 році.

Війна в Боснії і Герцеговині (1992–1995)

Зруйнована мечеть у Боснії

Найбільш кровопролитним етапом стала війна в Боснії і Герцеговині. Після проголошення незалежності у 1992 році країна опинилася в центрі конфлікту між трьома основними етнополітичними групами: босняками (переважно мусульманами), сербами та хорватами.

Боснійські серби за підтримки Сербії прагнули створити власне політичне утворення та об'єднатися із Сербією. У результаті значна частина території Боснії опинилася під контролем сербських сил. Однією з найвідоміших подій війни стала майже чотирирічна облога Сараєва – найдовша облога столиці в сучасній європейській історії.

У липні 1995 року відбувся Геноцид у Сребрениці, під час якого сили боснійських сербів убили понад 8 тисяч босняків. Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії та Міжнародний суд ООН визнали ці події геноцидом.

Наприкінці 1995 року за посередництва США було укладено Дейтонські мирні угоди, які припинили війну та визначили сучасний політичний устрій Боснії і Герцеговини.

Війна в Косово (1998–1999)

Шеренга труп, завішаних албанським прапором, проходить крізь натовп із понад 10 000 скорботних у Рачаку.

Після завершення війни в Боснії центр нестабільності перемістився до Косово, де більшість населення становили етнічні албанці. Зростання напруженості між сербською владою та албанським населенням призвело до появи Армії визволення Косово, яка розпочала збройну боротьбу за незалежність регіону.

У відповідь сербські сили безпеки проводили масштабні операції, що супроводжувалися масовим переміщенням цивільного населення та численними повідомленнями про порушення прав людини.

Після провалу мирних переговорів у Рамбурзі НАТО розпочало повітряну операцію проти Союзу Республік Югославія, яка тривала з березня по червень 1999 року. У червні 1999 року, після досягнення домовленостей між сторонами, югославські та сербські сили були виведені з Косово. Відповідно до резолюції 1244 Ради Безпеки ООН, у регіоні була розгорнута міжнародна миротворча місія KFOR під командуванням НАТО, а цивільне управління перейшло до місії ООН (UNMIK).

В 2008 році Косово проголосило незалежність від Сербії в односторонньому порядку. Сербія не визнала цього та ініціювала звернення до Міжнародного суду. У своєму рішенні від 22 червня 2010 року Міжнародний суд визнав проголошення незалежності Косово від Сербії таким, що не порушувало міжнародне право. Наразі Сербія вважає Косово частиною своєї країни. Попри це, Косово визнали 119 держав, включаючи 22 країни ЄС та США. Станом на зараз Україна не визнає Косово як незалежну державу, втім з 2019 року Україна визнає паспорти Косово.

Наслідки

Югославські війни призвели до загибелі понад 130 тисяч людей та переміщення понад 4 мільйонів осіб. Багато міст і населених пунктів зазнали значних руйнувань.

Політичним результатом став остаточний розпад Югославії та формування низки незалежних держав. Конфлікти також сприяли переосмисленню підходів міжнародної спільноти до миротворчих операцій, гуманітарного втручання, захисту цивільного населення та притягнення до відповідальності за міжнародні злочини.

У 1993 році було створено Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії. Він став першим міжнародним трибуналом після Нюрнберзького та Токійського процесів і відіграв важливу роль у розвитку міжнародного кримінального права. Суд розглядав справи щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду.

Участь ветеранів у політичному житті Хорватії

Хорватські військові повертаються у Загреб після операції "Буря"

Після завершення Війни за незалежність Хорватії ветерани стали однією з найбільш впливових суспільних груп країни. Натомість виникла велика мережа ветеранських організацій, які почали представляти інтереси ветеранів на місцевому та національному рівнях. Дослідники нараховують понад 1300 ветеранських організацій і об'єднань, більшість із яких діяли на рівні громад та регіонів.

З часом ці організації перетворилися на важливих учасників політичного процесу. Вони брали участь у громадських кампаніях, взаємодіяли з політичними партіями, впливали на державну політику щодо соціального захисту ветеранів, політики пам'яті та національної безпеки. При цьому ветерани переважно не створювали окремих ветеранських політичних партій, а інтегрувалися в уже існуючі політичні сили. Вони активно долучалися до діяльності політичних партій, насамперед правоцентристської Хорватської демократичної співдружності (HDZ), а також брали участь у місцевому самоврядуванні та роботі державних установ.

Важливою особливістю хорватського досвіду стало формування потужного ветеранського громадянського сектору. Багато ветеранських організацій поступово перетворилися на впливових учасників суспільно-політичних процесів, здатних впливати на порядок денний уряду та парламенту. Ветерани регулярно залучалися до громадських консультацій, роботи профільних державних органів та підготовки законодавчих ініціатив, що стосувалися ветеранської політики.

Серед найвідоміших хорватських ветеранів, які після війни стали впливовими політичними діячами, – Томо Медвед (діючий віцепрем'єр-міністр і міністр у справах ветеранів), Анте Котроманович (ексміністр оборони), Предраг Матич (ексміністр у справах ветеранів, ексдепутат Європейського парламенту), Дамір Крстичевич (ексвіцепрем'єр-міністр і міністр оборони).

Участь ветеранів в політичному житті Косово

Ветеран АВК під час протесту в Приштині

Після завершення війни в Косово та прийняття Резолюції ООН 1244 у 1999 році, яка запровадила тимчасову адміністрацію для Косово, міжнародна спільнота взяла на себе контроль над створенням нових місцевих інститутів безпеки.

21 червня 1999 року Хашим Тачі як командувач Армії визволення Косово (АВК) підписав угоду про «Демілітаризацію та трансформацію», яка передбачала припинення діяльності АВК як військової структури. Тачі заявив, що АВК буде реорганізована на три частини: одна частина перетвориться на нову політичну партію, інша – увійде до складу нової Поліцейської служби Косово, а третя – стане основою для збройних сил, подібних до Національної гвардії США.

Так, було сформовано Поліцейську службу Косово та Корпус захисту, який складався переважно з ветеранів АВК. Однак ці установи мали виключно цивільні функції, оскільки міжнародна адміністрація не передала місцевим установам повноважень у сфері національної безпеки. Попри це, для колишніх бійців АВК служба у Корпусі захисту стала важливою сходинкою до інтеграції у місцеву та державну владу. Колишні командири АВК почали активно впливати на політику, уряд та безпековий сектор.

Центральне місце у ветеранському русі займає єдина загальнонаціональна ветеранська організація ветеранів Армії визволення Косово, яка має розгалужену мережу місцевих осередків у всіх муніципалітетах країни. Паралельно з цим колишні командири та ветерани АВК стали засновниками або ключовими фігурами провідних політичних партій Косово. Так, згаданий Хашим Тачі очолив Демократичну партію Косово, став прем'єр-міністром, а згодом – президентом. Один з командирів АВК Рамуш Харадінай став засновником партії «Альянс за майбутнє Косово», а згодом двічі обіймав посаду прем'єр-міністра Косово. Ще один командир – Агім Чеку також був прем'єр-міністром з 2006 по 2008 рік. Інші колишні лідери АВК також здобули високі урядові посади та керівні ролі у партіях, використовуючи свій авторитет серед населення.

Ветеран Антон Чуні, який після завершення конфлікту обіймав посаду міністра оборони Косово, був членом Демократичної ліги Косово (LDK) та очолював її місцевий осередок у місті Призрен. Його політична діяльність є прикладом інтеграції колишніх військових у структури традиційних політичних партій, що не були безпосередньо пов'язані з Армією визволення Косово, але також включали ветеранів до своїх керівних і регіональних органів.

Участь ветеранів у політичному житті Боснії і Герцеговини

Парламент Федерації Боснії та Герцеговини

Після завершення війни в Боснії і Герцеговині ветерани стали важливою складовою політичного та громадського життя країни. У післявоєнний період було створено численні ветеранські організації, об'єднання колишніх військовослужбовців, асоціації інвалідів війни та спілки ветеранів окремих військових формувань.

Особливістю Боснії і Герцеговини стало те, що ветеранський рух формувався в межах складної політичної системи, побудованої на балансі між босняцькою, сербською та хорватською громадами. Внаслідок цього значна частина ветеранських організацій розвивалася окремо в межах відповідних етнічних спільнот та підтримувала взаємодію з політичними партіями, які представляли інтереси цих громад.

Колишні військовослужбовці та командири активно долучалися до політичного життя через парламентські партії, органи місцевого самоврядування, ветеранські об'єднання та громадські організації. Значний вплив на формування державної політики також мали асоціації ветеранів та об'єднання колишніх офіцерів і генералів, які виступали з ініціативами щодо соціального захисту ветеранів, реформування сектору безпеки та збереження історичної пам'яті.

У результаті ветерани брали активну участь у політичному житті, але не завжди сприяли формуванню спільного загальнодержавного порядку денного. У багатьох випадках вони ставали елементом політичної мобілізації навколо етнічних питань, що ускладнювало процеси примирення та інституційного розвитку держави.

Серед найвідоміших ветеранів війни в Боснії і Герцеговині, які після завершення конфлікту відігравали помітну роль у політичному житті країни, – Шефік Джаферович (ексчлен Президії Боснії і Герцеговини), Зукан Хелез (діючий міністр оборони) та Селмо Цікотич (ексміністр оборони).

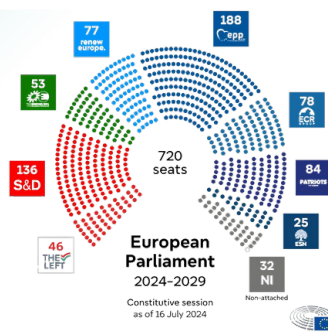
Панельна дискусія 3. Політична партія як інструмент змін: від громади до Брюсселя

Партія — це не лише назва, а і складний механізм впливу на життя країни. Панель присвячена професійному підходу до партійного будівництва: від управління осередком в громаді до роботи з інституціями ЄС та політичними об'єднаннями його країн-членів.

МАТЕРІАЛИ ДО ПАНЕЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ З

Фракції Європарламенту

Європейська народна партія (група) / European People's Party Group (EPP)*Ідеологія: християнська демократія, ліберальний консерватизм*

Найбільша політична група Європарламенту. Виступає за сильний Європейський Союз, ринкову економіку, підтримку малого та середнього бізнесу, верховенство права, посилення європейської оборони та підтримку України. Значну увагу приділяє питанням безпеки, відповідального державного управління та збереження традиційних демократичних цінностей.

Є партнерами з партіями: **Україна** – УДАР, Самопоміч, Батьківщина, Європейська Солідарність, **Косово** – Демократична ліга Косово (Democratic League of Kosovo), **Боснія і Герцеговина** – Партія демократичної дії (Stranka Demokratske Akcije), Хорватська демократична співдружність Боснії і Герцеговини (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine), Хорватська демократична співдружність 1990 (Hrvatska demokratska zajednica 1990), Партія демократичного прогресу (Partija Demokratskog Progres), **Хорватія** – Хорватська демократична співдружність (Hrvatska demokratska zajednica), Хорватська демохристиянська партія (Hrvatska demokršćanska stranka).

Прогресивний альянс соціалістів і демократів / Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D)*Ідеологія: соціал-демократія*

Одна з найбільших політичних груп Європарламенту. Основний акцент робить на соціальній справедливості, захисті прав працівників, боротьбі з нерівністю, розвитку системи соціального захисту та забезпеченні рівних можливостей. Підтримує європейську інтеграцію та посилення соціальної складової політики ЄС.

Є партнерами з партіями: **Косово** – Рух за самовизначення! (Lëvizja Vetëvendosje!), **Боснія і Герцеговина** – Соціал-демократична партія БiГ (Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine), **Хорватія** – Соціал-демократична партія Хорватії (Socijaldemokratska partija Hrvatske).

Патріоти за Європу / Patriots for Europe (PfE)*Ідеологія: національний консерватизм, правий популізм*

Виступає за посилення ролі національних держав, обмеження передачі повноважень інституціям ЄС, жорсткішу міграційну політику та захист національної ідентичності. Значну увагу приділяє питанням державного суверенітету та безпеки кордонів.

**Європейські консерватори та реформісти / European
Conservatives and Reformists Group (ECR)**

Ідеологія: національний консерватизм, атлантизм

Підтримують співпрацю між державами-членами ЄС, але виступають проти надмірної централізації влади в Брюсселі. Акцентують увагу на питаннях безпеки, оборони, підтримки НАТО, енергетичної незалежності та захисту національних інтересів держав-членів.

Є партнерами з партіями: **Хорватія** – Дім і національне єднання «DOMiNO» (DOM i Nacionalno Okupljanje)

Оновити Європу / Renew Europe (Renew)

Ідеологія: лібералізм

Виступає за модернізацію Європейського Союзу, розвиток інновацій, цифрової економіки, захист громадянських свобод та зміцнення демократичних інституцій. Підтримує поглиблення європейської інтеграції та розвиток спільної зовнішньої і безпекової політики.

Є партнерами з партіями: **Хорватія** – Демократична асамблея Істрії (Istarski demokratski sabor), **Україна** – Слуга народу, Голос

**Зелені – Європейський вільний альянс / Greens–
European Free Alliance (Greens/EFA)**

Ідеологія: зелена політика, екологізм, права людини.

Основну увагу приділяють питанням боротьби зі зміною клімату, захисту довкілля, розвитку відновлюваної енергетики та сталого розвитку. Також активно підтримують права людини, демократичні свободи та розвиток громадянського суспільства.

Є партнерами з партіями: **Україна** – Партія Зелених України, **Хорватія** – Можемо! – Політична платформа (Možemo! – politička platforma), Зелена альтернатива – Сталий розвиток Хорватії (Croatian: Zelena alternativa - Održivi razvoj Hrvatske).

**Ліви в Європейському парламенті / The Left in
the European Parliament (The Left)**

Ідеологія: демократичний соціалізм.

Виступають за розширення соціальних гарантій, посилення ролі держави в економіці, захист трудових прав та боротьбу із соціальною нерівністю. Значну увагу приділяють питанням соціальної справедливості, доступності освіти та охорони здоров'я.

**Європа суверенних націй / Europe of
Sovereign Nations Group (ESN)**

Ідеологія: радикальний націоналізм , ультраконсерватизм , правий популізм

Найбільш права політична група Європарламенту. Виступає за максимальне збереження національного суверенітету держав-членів, обмеження повноважень інституцій ЄС, жорстку міграційну політику та захист національної культурної ідентичності.

Панельна дискусія 4. Виклики та можливості політичної участі ветеранів: стратегічний погляд

Завершальна панель присвячена аналізу складного середовища, в якому доведеться працювати ветеранам-політикам. Дискусія охопить питання суспільно-політичної відповідальності, міжнародного права з урахуванням пост-воєнного досвіду Балкан, етики та захисту репутації ветеранської спільноти

МАТЕРІАЛИ ДО ПАНЕЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ 4

**Анте Готовіна: справа
МТКЮ у контексті
операції "Буря"**

Анте Готовіна – хорватський генерал, командувач операцією "Буря" (Oluja) 1995 року, якого Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії (МТКЮ) звинуватив у злочинах проти людяності та порушеннях законів і звичаїв війни; у 2011 році Суд першої інстанції засудив його до 24 років позбавлення волі, але у 2012 році Апеляційна палата повністю виправдала та наказала негайно звільнити.

1 Хто такий Анте Готовіна

Анте Готовіна народився 12 жовтня 1955 року в Тконе (район Задар, Далмація, Хорватія, тоді СФРЮ). У 16 років він залишив Югославію, працював на торговому флоті, а згодом вступив до Французького іноземного легіону, у складі якого брав участь у низці операцій в Африці; набув французьке громадянство.

З початком війни за незалежність Хорватії він повернувся на батьківщину, приєднався до хорватських збройних сил, очолив оперативну зону Спліт і став одним із ключових командирів Хорватської армії (HV), відповідальним, зокрема, за проведення операції "Буря" у серпні 1995 року.

2 Чому його притягнули до відповідальності

МТКЮ висунув проти Анте Готовіни обвинувачення у злочинах проти людяності та порушеннях законів і звичаїв війни за дії хорватських сил під час та після операції "Буря" влітку 1995 року проти військ т.зв. Республіки Сербська Країна. Обвинувачення застосувало доктрину спільних злочинних дій, буквально – спільного злочинного підприємства (Joint Criminal Enterprise, JCE). Обвинувачення стверджувало, що Анте Готовіна був учасником JCE, спрямованого на постійне й насильницьке усунення сербського цивільного населення з РСК шляхом артилерійських обстрілів, убивств, підпалів, грабежів та інших форм залякування.

За даними обвинувачення, внаслідок операції та пов'язаних із нею подій було вбито приблизно 150 сербських цивільних осіб, а близько 200 000 сербів залишили свої домівки у Країні; ці події були кваліфіковані як депортація та переслідування на дискримінаційній основі. Обвинувальний акт 2001 року покладав на Готовіну відповідальність як на учасника JCE та як на командира, який не запобіг злочинам підлеглих і не покарав їх.

3 Чому Хорватія погодилася його видати

Після оприлюднення обвинувального акта у 2001 році Готовіна зник, і Хорватія тривалий час зазнавала критики за недостатню співпрацю з МТКЮ. Питання повної співпраці з Гаазьким трибуналом, включно з арештом і передачею Готовіни, стало одним із ключових політичних критеріїв для початку та просування переговорів про вступ Хорватії до Європейського Союзу.

Під тиском ЄС та міжнародної спільноти хорватська влада посилила зусилля з розшуку генерала; у грудні 2005 року Готовіну заарештувала іспанська поліція на Канарських островах, після чого він був переданий МТКЮ. Фактична передача Готовіни до Гааги розглядалася як демонстрація готовності Хорватії виконувати міжнародні зобов'язання та сприяла подальшому руху країни до членства в ЄС.

4 Суть претензій обвинувачення

Прокуратура МТКЮ будувала справу проти Готовіни на кількох ключових положеннях. По-перше, стверджувалося існування плану хорватського політичного та військового керівництва, який передбачав демографічне "очищення" Країни від сербського населення.

По-друге, прокуратура наполягала, що артилерійські удари Хорватської армії по чотирьох містах – Книн, Бенковаць, Оброваць і Грачаць – 4–5 серпня 1995 року були переважно незаконними, оскільки носили невибірковий характер і були спрямовані на залякування цивільного населення, а не лише на законні військові цілі. По-третє, Готовіні закидали, що він як командувач спланував і наказав здійснити ці артилерійські удари, знав про високий ризик масових злочинів проти сербських цивільних та не вжив належних заходів, щоб запобігти вбивствам, підпалам, грабежам і іншому насильству з боку підлеглих.

В обвинувальному акті йому інкримінували депортацію та переслідування як злочини проти людяності, а також убивства, жорстоке поводження, нищення та розграбування майна як порушення законів і звичаїв війни; усе це – в поєднанні з концепціями спільного злочинного підприємства та командної відповідальності.

5 Критерій "200 метрів" у вироку Суду першої інстанції

Одним із найбільш дискусійних елементів вироку Суду першої інстанції став так званий "критерій 200 метрів" для оцінки правомірності артилерійських ударів. Суд, аналізуючи точки падіння снарядів у чотирьох містах, виходив із припущення, що потрапляння снаряда в межах 200 метрів від визначеної військової цілі можна вважати результатом наведення на цю ціль, а отже, саме по собі воно не свідчить про незаконний обстріл.

Натомість потрапляння снарядів за межі 200-метрової зони Суд трактував як індикатор того, що вогонь вівся по цивільних об'єктах або без належного розрізнення, і використовував це як основу для висновку про незаконність значної частини обстрілів чотирьох міст. Апеляційна палата згодом розкритикувала такий підхід, вказавши, що Суд першої інстанції не пов'язав обраний радіус із конкретними балістичними чи іншими доказами у справі і не обґрунтував, чому саме 200 метрів є "розумною" межею похибки.

6 Рішення Суду першої інстанції (15 квітня 2011 року)

15 квітня 2011 року Суд першої інстанції МТКЮ визнав Анте Готовіну винним за низкою пунктів обвинувачення і засудив його до 24 років позбавлення волі. Суд дійшов висновку про існування спільного злочинного підприємства, метою якого було постійне усунення сербського цивільного населення з території РСК силою або загрозою сили, і вважав, що Готовіна зробив "значний внесок" у це підприємство, зокрема, через планування та здійснення артилерійських ударів по чотирьох містах, а також через подальшу бездіяльність щодо переслідування підлеглих за злочини проти сербських цивільних.

Суд першої інстанції визнав його винним у депортації та переслідуванні як злочинах проти людяності, а також в убивствах, жорстокому поводженні, нищенні й розграбуванні майна як порушеннях законів і звичаїв війни. У своїх висновках Суд значною мірою спирався на визнання артилерійських атак незаконними та на висновок про те, що Готовіна створив і підтримував атмосферу безкарності серед підлеглих.

7**Рішення Апеляційної палати (16 листопада 2012 року)**

16 листопада 2012 року Апеляційна палата МТКЮ більшістю голосів скасувала обвинувальний вирок щодо Анте Готовіни та Младена Маркача, повністю їх виправдала і наказала негайно звільнити з-під варті. Апеляційна палата одногласно визнала помилковим ключовий висновок Суду першої інстанції про те, що всі влучання снарядів далі ніж за 200 метрів від законної військової цілі автоматично свідчать про незаконний обстріл.

Більшістю голосів Апеляційна палата дійшла висновку, що після виключення "критерію 200 метрів" неможливо довести незаконність артилерійських атак на чотири міста, а отже – і існування спільного злочинного підприємства, спрямованого на насильницьке усунення сербів, як і відповідні обвинувачення у депортації та переслідуванні в рамках JCE.

Апеляційна палата також відмовилася замінювати відповідальність у рамках JCE на інші режими (пособництво, командна відповідальність), визнавши, що наявних фактичних висновків недостатньо для обвинувального вироку за альтернативними підставами.

8**Реакція в Хорватії на звільнення Готовіни**

Виправдання Готовіни й Маркача Апеляційною палатою було сприйняте в Хорватії як велика національна перемога та відновлення репутації хорватської армії. Після повернення з Гааги вони були зустрінуті десятками тисяч людей у Загребі: на головній площі зібрался натовп, що за оцінками сягав приблизно 50 000 осіб, із державними прапорами та гаслами на підтримку генералів.

У рідному місті Готовіни Пакоштане на Адриатиці було організовано окреме святкування, в якому, за даними місцевих ЗМІ, взяли участь близько 30 000 людей із усієї країни; святкування тривало до світанку, підкреслюючи символічну роль генерала як національного героя для значної частини хорватського суспільства.

9**Чим Анте Готовіна займається зараз**

Після звільнення Анте Готовіна оселився в Пакоштане і в публічному дискурсі закріпився як символ перемоги у війні за незалежність, а водночас – як фігура, навколо якої тривають внутрішні та міжнародні дискусії щодо характеру операції "Буря".

За відкритими джерелами, після звільнення він переважно займався бізнесом, у тому числі проектами з розведення тунця та іншої риби в Адріатиці, зберігаючи відносно низький політичний профіль.

Хорватські медіа відзначають, що він залишається шанованою фігурою серед ветеранів та частини політичного спектра, бере участь в окремих публічних заходах і меморіальних церемоніях, але не обіймає офіційних державних посад і не відіграє формальної ролі в поточній політиці.

Вбивство Зорана Джинджича: ветерани війни, «Легія» та ціна європейської інтеграції Сербії

Зоран Джинджич – перший демократично обраний прем'єр-міністр Сербії після падіння режиму Слободана Мілошевича, рушій співпраці з Міжнародним трибуналом щодо колишньої Югославії (МТКЮ) та прихильник вступу країни до Європейського Союзу. 12 березня 2003 року його застрелив снайпер біля будівлі уряду в Белграді. Замовником убивства був Мілорад Улемек на прізвище «Легія» – колишній командир спецпідрозділу державної безпеки, ветеран війн на території колишньої Югославії; виконавцем – його заступник, теж ветеран елітного підрозділу. Ця справа оголила глибокий конфлікт між реформаторським курсом на ЄС і середовищем колишніх бійців війни, тісно зрощеним із організованою злочинністю та старим апаратом держбезпеки.

1

Хто такий Зоран Джинджич

Зоран Джинджич народився 1952 року й увійшов у політику ще студентом, ставши згодом багаторічним лідером Демократичної партії та однією з ключових постатей повалення Мілошевича 5 жовтня 2000 року. У січні 2001 року він обійняв посаду прем'єр-міністра Сербії. Джинджич швидко здобув репутацію «реформаторського прем'єра» та символу демократичного переходу: його уряд запускав економічні реформи, боровся з корупцією й організованою злочинністю та активно просував ідею євроінтеграції Сербії і Чорногорії. Саме рішучість Джинджича щодо співпраці з Гаагою та боротьби зі злочинними мережами, вкоріненими в колишньому силовому апараті, зробила його смертельним ворогом для багатьох колишніх учасників війни.

2**«Легія» та його роль**

Мілорад Улемек, відоміший за прізвиськом «Легія», свого часу служив у Французькому іноземному легіоні, звідки й походить його позивний. У 1990-х він воював у складі воєнізованих формувань, а згодом очолив Підрозділ спеціальних операцій (JSO), відомий як «Червоні берети» – елітну структуру Служби державної безпеки. За часів Мілошевича цей підрозділ використовували для спеціальних операцій у Хорватії, Боснії і Герцеговині та Косово, а також, за низкою звинувачень, для усунення політичних опонентів режиму. Після зміни влади Улемек опинився в центрі зрощення колишніх ветеранів спецслужб із так званим Земунським кланом – одним із найвпливовіших злочинних угруповань Сербії. Саме він став головним організатором убивства Джинджича.

3**Роль колишніх учасників війни у вбивстві**

Безпосереднім виконавцем убивства був Звездан Йованович – заступник Улемєка в «Червоних беретах», колишній борець спецпідрозділу. 12 березня 2003 року він пострілом зі снайперської гвинтівки смертельно поранив Джинджича біля входу до будівлі уряду на вулиці Неманіній; куля влучила прем'єру в серце. До змови входило понад десяток осіб – колишні бійці JSO, члени Земунського клану та пов'язані з ними особи.

Це був не випадковий злочин, а спланована політична акція людей, які пройшли війну й після неї залишилися всередині силових і кримінальних структур. Лютому 2003 року передували принаймні три невдалі спроби замаху, зокрема таран автомобіля прем'єра вантажівкою в Новому Белграді.

4**Зв'язок із вимогами ЄС та МТКЮ**

Мотив убивства був безпосередньо пов'язаний із курсом на співпрацю з МТКЮ та європейську інтеграцію. Уряд Джинджича відновив співпрацю з Гаагою й 2001 року видав трибуналу самого Мілошевича, попри гостру внутрішню протидію. Серед колишніх ветеранів спецслужб ширилися чутки, що наступними стануть вони: що прем'єр має намір заарештувати старе оточення «Легії» та передати його міжнародним прокурорам. Ще у листопаді 2001 року «Червоні берети» вчинили збройний заколот, блокуючи дороги на знак протесту проти арештів і екстрадицій до Гааги. Для Улемєка та його людей реформи Джинджича – співпраця з МТКЮ та рух до ЄС – були прямою загрозою свободі, тож убивство стало спробою зупинити цей курс силою.

5**Операція «Шабля» та негайні наслідки**

Одразу після вбивства в країні запровадили надзвичайний стан, що діяв із 12 березня до 22 квітня 2003 року. Влада розгорнула масштабну поліцейську операцію «Шабли» (Sablja), у межах якої було затримано понад 11 000 осіб, пов'язаних з організованою злочинністю. Підрозділ спеціальних операцій JSO – «Червоні берети» – розформували вже 25 березня 2003 року, через дванадцять днів після вбивства. Сам Улемек переховувався майже рік і здався лише у травні 2004 року. Судовий процес над убивцями став першим в історії Сербії великим процесом проти організованої злочинності й супроводжувався погрозами складу суду, залякуванням та навіть убивством одного зі свідків.

6**Вироки організаторам і виконавцям**

Спеціальний суд із організованої злочинності в Белграді кваліфікував убивство Джинджича як політичне вбивство та злочин проти держави, у якому задля захоплення влади об'єдналися працівники силових структур і мафія. Мілорада Улемек «Легію» засудили до 40 років позбавлення волі як організатора вбивства; до такого самого строку засудили й виконавця – Звездана Йовановича. За сукупністю різних справ Улемек згодом отримав десятки років ув'язнення. Низці колишніх бійців JSO також інкримінували злочини, скоєні під час війн у Хорватії, Боснії і Герцеговині та Косово, однак чимало справ так і не дійшли до остаточних вироків через брак доказів або політичний тиск.

7**Вплив на європейську інтеграцію Сербії**

Убивство реформаторського прем'єра відчутно загальмувало демократичні перетворення та рух Сербії до ЄС. За оцінками аналітиків, через десять років після злочину країна опинилася приблизно там, де Джинджич хотів її бачити вже наприкінці 2003 року. Лише з 2008 року, за президентства Бориса Тадича, Белград знову почав активніше виконувати вимоги щодо співпраці з МТКЮ: було заарештовано останніх обвинувачених трибуналом сербів, зокрема Ратка Младича, а 2011 року за посередництва ЄС стартував діалог між Белградом і Приштиною. Поки МТКЮ діяв, саме співпраця з ним була прямою умовою інтеграції; після завершення його роботи наприкінці 2017 року ці зобов'язання перейшли до Міжнародного залишкового механізму для кримінальних трибуналів, а основний тягар переслідування воєнних злочинів ліг на національні суди. Сьогодні ці вимоги охоплює Розділ 23 переговорної рамки («Судова влада та основоположні права»): належне розслідування воєнних злочинів, співпраця із Залишковим механізмом і регіональне примирення. Під спадщиною воєнних структур мають на увазі цілком конкретне середовище – мережі колишніх бійців спецпідрозділів на кшталт JSO, зрощені з організованою злочинністю та старим апаратом держбезпеки, осіб, підозрюваних у воєнних злочинах, які лишалися на свободі чи на посадах, і культуру безкарності та опору люстрації силовиків 1990-х. Подолання цієї спадщини залишалося ключовою умовою просування Сербії до членства в Європейському Союзі.

8

Вплив на сьогодення

Загибель Джинджича лишила в сербській політиці порожнечу, яку, на думку багатьох спостерігачів, не заповнено й донині; брак сильних реформаторських лідерів нерідко пов'язують саме з цією втратою. Хоча «Червоні берети» офіційно розформовано, вплив колишніх структур безпеки досі відчутний у силовому апараті, політиці й навіть масовій культурі. Через двадцять із лишком років після вбивства Сербія в багатьох питаннях лишається ближчою до Росії та Китаю, ніж до Європейського Союзу, а її шлях до ЄС – повільним і суперечливим. Постать Джинджича щороку вшановують як символ нереалізованого європейського вибору, тоді як питання повної люстрації воєнних і силових структур 1990-х досі не закриті.

9

Висновок

Справа Джинджича наочно демонструє, наскільки складним був післявоєнний політичний шлях держав колишньої Югославії в період інтеграції до ЄС. Частина ветеранів війни, об'єднаних в елітні силові підрозділи та зрощених з організованою злочинністю, перетворилися на потужну силу опору реформам – аж до фізичного усунення глави уряду. Вимоги ЄС і МТКЮ щодо співпраці з Гаагою та верховенства права стикалися з інтересами цього середовища, і ця колізія коштувала Сербії життя її найвідомішого реформатора та багатьох років втраченого поступу.

**Хашим Тачі та Спеціалізовані
палати Косово: від лідера
визвольного руху до
обвинуваченого в
міжнародному суді**

1

Хто такий Хашим Тачі

Хашим Тачі є однією з найбільш впливових політичних постатей в історії сучасного Косово. Під час конфлікту 1998–1999 років він входив до політичного керівництва Армії визволення Косово (АВК) та був одним із найвідоміших представників косовських албанців на міжнародній арені. Саме Тачі очолював делегацію косовських албанців під час переговорів у Рамбюе, які передували військовій операції НАТО проти Союзної Республіки Югославія.

Після завершення війни Тачі став одним із засновників Демократичної партії Косово (PDK), яка протягом багатьох років залишалася однією з провідних політичних сил країни. У різні роки він обіймав посади прем'єр-міністра, міністра закордонних справ, віцепрем'єр-міністра та президента Косово. Багато років саме він вважався одним із символів боротьби за незалежність Косово та його міжнародне визнання.

2**Передумови створення спеціального суду**

Після завершення війни Міжнародний кримінальний трибунал щодо колишньої Югославії розслідував злочини, вчинені різними сторонами конфлікту, зокрема сербськими силами та окремими представниками Армії визволення Косово. Однак низка тверджень про можливі злочини членів АВК так і не стала предметом повноцінного судового розгляду.

У 2008 році колишня головна прокурорка МТКЮ Карла дель Понте опублікувала книгу, у якій повідомила про наявність інформації щодо можливих випадків викрадення людей та незаконної торгівлі людськими органами після завершення війни в Косово. Хоча ці твердження не були перевірені судом і не стали частиною обвинувального акта МТКЮ, вони викликали значний міжнародний резонанс.

Новий поштовх цій темі дала доповідь спеціального доповідача Ради Європи Діка Марті, оприлюднена у 2010 році.

У документі стверджувалося, що окремі представники керівництва АВК могли бути причетні до викрадень людей, незаконного утримання полонених, убивств та інших тяжких злочинів проти сербів, ромів та політичних опонентів серед косовських албанців. Доповідь не встановлювала вини конкретних осіб, однак стала підставою для створення міжнародної слідчої групи під егідою Європейського Союзу.

3**Хто створив Спеціалізовані палати Косово**

Зал судового засідання в Спеціалізованих палатах Косово в Гаазі, 2023 рік

У результаті міжнародного тиску та переговорів між Косовом, Європейським Союзом і США у 2015 році парламент Косово ухвалив конституційні зміни та закон про створення Спеціалізованих палат Косово (Kosovo Specialist Chambers).

Формально цей суд є частиною судової системи Косово, однак фактично працює в Гаазі та складається з міжнародних суддів, прокурорів і персоналу. Такий формат був обраний для забезпечення незалежності розслідувань і безпеки свідків. Юрисдикція суду обмежена злочинами, які нібито були вчинені окремими представниками Армії визволення Косово в період 1998–2000 років та згадувалися в доповіді Діка Марті.

На відміну від МТКЮ, який займався злочинами всіх сторін конфлікту на території колишньої Югославії, Спеціалізовані палати були створені виключно для розслідування злочинів, які можуть бути пов'язані з діяльністю окремих членів АВК.

4**Парадокс справи Тачі**

Особливістю цієї історії є те, що Хашим Тачі сам був одним із головних політичних прихильників створення Спеціалізованих палат Косово. У 2015 році, перебуваючи на посаді віцепрем'єр-міністра та міністра закордонних справ, він активно закликав депутатів підтримати створення нового суду. Тачі аргументував це необхідністю зберегти підтримку США, Європейського Союзу та НАТО, а також прагненням остаточно відповісти на міжнародні звинувачення щодо діяльності АВК.

Саме голоси його політичних союзників значною мірою забезпечили ухвалення необхідних конституційних змін. Через п'ять років після створення суду саме цей механізм висунув обвинувачення вже самому Тачі.

5**Суть обвинувачень**

У червні 2020 року Спеціалізована прокуратура Косово оголосила про намір висунути обвинувачення Хашиму Тачі та кільком іншим колишнім керівникам АВК. У листопаді того ж року суд підтвердив обвинувальний акт.

Тачі обвинувачують у воєнних злочинах та злочинах проти людяності, серед яких переслідування політичних опонентів, незаконні затримання, жорстоке поводження з ув'язненими, катування, насильницькі зникнення людей, вбивства.

За версією обвинувачення, керівництво АВК створило систему переслідування осіб, яких вважало противниками організації, включаючи сербів, ромів та косовських албанців, підозрюваних у співпраці з сербською владою або політичній нелояльності.

Важливо зазначити, що в чинному обвинувальному акті Хашиму Тачі не висунуто окремого обвинувачення у торгівлі людськими органами. Проте саме звинувачення такого характеру, які раніше звучали у книзі Карли дель Понте та доповіді Діка Марті, стали однією з причин міжнародного тиску, що зрештою призвів до створення Спеціалізованих палат.

6

Публічні звинувачення та роль міжнародних доповідей

Історія справи Тачі демонструє, що міжнародні судові процеси часто починаються задовго до появи офіційних обвинувальних актів. Упродовж багатьох років у міжнародних медіа, доповідях міжнародних організацій та заявах колишніх прокурорів обговорювалися можливі злочини окремих представників АВК. У 2016 році французька газета *Le Figaro* повідомляла про ймовірність майбутніх обвинувачень щодо Тачі та інших колишніх керівників косовського визвольного руху. У публікаціях також згадувалася можливість допиту колишнього спеціального представника ООН у Косово Бернара Кушнера, якого окремі критики звинувачували в недостатній реакції на повідомлення про злочини після завершення війни.

Хоча журналістські матеріали не є доказами у кримінальному процесі, вони формують суспільний та політичний контекст, у якому можуть запускатися міжнародні розслідування. У випадку Косово саме поєднання публічних заяв, міжнародних доповідей, роботи правозахисних організацій та слідчих структур поступово створило підґрунтя для відкриття кримінальних проваджень через багато років після завершення війни.

7

Відставка президента та початок процесу

Після підтвердження обвинувального акта у листопаді 2020 року Хашим Тачі оголосив про відставку з посади президента Косово. Він заявив, що не бажає, щоб глава держави поставав перед судом, залишаючись на посаді.

Тачі добровільно прибув до Гааги та був поміщений під варту. Водночас він публічно заявив, що не визнає себе винним і має намір доводити свою невинуватість у суді.

Показово, що навіть після висунення обвинувачень Тачі не відмовився від своїх попередніх заяв щодо необхідності існування Спеціалізованих палат і продовжив стверджувати, що створення суду було правильним рішенням для Косово як демократичної держави.

8

Значення справи для Косово

Для значної частини населення Косово Хашим Тачі залишається одним із символів боротьби за незалежність. Саме тому його справа викликає гострі політичні дискусії.

Прихильники суду наголошують, що жоден політичний або військовий лідер не повинен бути недоторканим для правосуддя.

Критики ж вважають, що діяльність Спеціалізованих палат непропорційно зосереджена на колишніх членах АВК, тоді як значна частина злочинів, скоєних під час війни іншими сторонами конфлікту, вже розглядалася в межах МТКЮ.

9**Висновок**

Справа Хашима Тачі є одним із найяскравіших прикладів того, як міжнародні механізми правосуддя можуть формуватися протягом багатьох років під впливом доповідей міжнародних організацій, заяв прокурорів, журналістських розслідувань і політичного тиску. Вона також демонструє, що навіть колишні командири визвольних рухів і президенти держав можуть опинитися перед судом через десятиліття після завершення конфлікту.

Особливого символізму справі надає той факт, що один із головних політичних прихильників створення Спеціалізованих палат Косово зрештою сам став одним із їхніх найвідоміших обвинувачених.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

*БУДЬ ЛАСКА, ПОДІЛІТЬСЯ
ВРАЖЕННЯМИ ВІД ЦІЄЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ*

2026 PIK